

GENETSKO TESTIRANJE · DJECA I ODRASLI

Rijetke bolesti

Vodič za pacijente i porodice

Genetski test može pomoći da se otkrije uzrok neobjašnjenih simptoma ili potvrdi sumnja na nasljednu bolest. Analizira DNK, naš genetski materijal. Geni su upute prema kojima se tijelo razvija i radi. Genetska bolest je moguća i bez ranije oboljelih članova porodice.

Kada razmotriti testiranje?

Dijete sporije usvaja govor ili motoričke vještine, ili ima više urođenih promjena.

Postoji sumnja na nasljednu bolest jednog ili više organa.

U porodici se ponavljaju isti ili slični zdravstveni problemi.

Uobičajene pretrage nisu razjasnile uzrok simptoma.

Kako nalaz može pomoći?

Dijagnoza: pomoć u nalaženju uzroka bolesti.

Liječenje: kod nekih bolesti usmjerava izbor lijekova ili prehrane.

Kontrola: praćenje organa koji mogu biti zahvaćeni.

Porodica: procjena nasljeđivanja i potrebe za testiranjem srodnika.

Planiranje porodice: procjena rizika za buduću djecu.

Odabrani geni ili šira analiza?

Panel ili pojedinačni gen

Kada simptomi upućuju na određenu bolest, analiziraju se odabrani geni. Ako je u porodici već poznata genetska promjena, može se testirati baš ta promjena.

Šira egzomska analiza

Koristi se kod simptoma više organa, nejasnog uzroka ili kada raniji testovi nisu dali odgovor. Egzom je dio DNK koji sadrži upute za većinu proteina.

Odgovarajući test bira lekar prema vašim simptomima i nalazima. Korist zavisi od bolesti i rezultata: kod nekih bolesti nalaz vodi ciljanom liječenju, a kod drugih prvenstveno pomaže planiranju kontrola i porodičnog savjetovanja.

PREGLED TESTOVA · KADA SE KORISTE

Mozak, mišići, vid i sluh

Dodatno: srce, krv i odbrambeni sistem

Neurodegenerativne bolesti

Kada? Kod postepenog pogoršanja pamćenja, pokreta ili ravnoteže, posebno uz porodičnu historiju.

Korist: Razjašnjenje nasljednog uzroka i usmjeravanje praćenja i porodičnog savjetovanja.

Epilepsija i razvoj mozga

Kada? Kod epileptičnih napada, teškoća razvoja ili promjena građe mozga.

Korist: Kod pojedinih genetskih epilepsija nalaz može usmjeriti izbor lijekova i drugih oblika liječenja.

Neuromuskularne bolesti

Kada? Kod slabosti mišića ili sumnje na nasljedno oštećenje nerava.

Korist: Preciznija dijagnoza, plan rehabilitacije i kontrola te, kod određenih bolesti, ciljanog liječenja.

Bolesti oka

Kada? Kod sumnje na nasljedni gubitak vida ili promjene oka.

Korist: Potvrda dijagnoze, plan očnih kontrola i procjena mogućnosti liječenja kod odabranih bolesti.

Gubitak sluha

Kada? Kod gubitka sluha, posebno rano nastalog ili porodičnog.

Korist: Razjašnjenje uzroka i prepoznavanje mogućih pridruženih problema vida ili drugih organa.

Srce i porodično visok holesterol

Kada? Kod bolesti srčanog mišića, poremećaja ritma, urođenih mana ili nasljedno visokog holesterola.

Korist: Plan liječenja i preventivnih kontrola za pacijenta i srodnike.

Nasljedne bolesti krvi

Kada? Kod sumnje na nasljednu anemiju, sklonost krvarenju ili poremećaj krvnih pločica, trombocita.

Korist: Preciznija dijagnoza, plan liječenja i procjena rizika krvarenja.

Poremećaji odbrambenog sistema

Kada? Kod čestih teških infekcija, neobjašnjenih upala ili napada odbrambenog sistema na vlastito tijelo.

Korist: Razjašnjenje uzroka i pomoć pri planiranju liječenja.

PREGLED TESTOVA · KADA SE KORISTE

Bubrezi, jetra i drugi organi

Vezivno tkivo, koža, kosti, metabolizam i plodnost

Bolesti cilija (ciliopatije)

Kada? Kod nasljednih bolesti disajnih puteva ili bubrežnih promjena uz smetnje vida.

Korist: Otkrivanje poremećaja cilija, sitnih struktura na ćelijama, i planiranje kontrola zahvaćenih organa.

Odabrane bolesti vezivnog tkiva

Kada? Kod neuobičajene pokretljivosti zglobova, rastezljive kože ili bolesti velikih krvnih žila.

Korist: Razlikovanje nasljednih sindroma i planiranje kontrola, posebno srca i krvnih žila.

Bolesti kože

Kada? Kod nasljednih kožnih promjena, stvaranja plikova ili poremećaja pigmentacije, kose i zuba.

Korist: Potvrda uzroka i planiranje njege, liječenja i praćenja.

Bolesti kostiju i rasta

Kada? Kod neuobičajenog rasta, čestih prijeloma ili urođenih promjena kostiju.

Korist: Preciznija dijagnoza, plan ortopedskog praćenja i liječenja te porodično savjetovanje.

Bolesti bubrega

Kada? Kod cista, poremećaja minerala ili sumnje na nasljednu bolest bubrega.

Korist: Plan kontrola i liječenja, procjena porodičnog rizika i dopuna transplantacijske obrade.

Bolesti jetre

Kada? Kod sumnje na nasljedni poremećaj rada jetre, žutice ili nakupljanja željeza.

Korist: Razjašnjenje uzroka, praćenje oštećenja jetre i prilagođavanje liječenja.

Metaboličke i mitohondrijske bolesti

Kada? Kod sumnje na nasljedne poremećaje razgradnje tvari, stvaranja energije ili regulacije šećera.

Korist: Kod nekih bolesti nalaz usmjerava prehranu, lijekove i praćenje.

Plodnost i hormonski poremećaji

Kada? Kod određenih oblika neplodnosti ili urođenih hormonskih poremećaja.

Korist: Razjašnjenje uzroka, planiranje daljnje obrade i savjetovanje o mogućnostima planiranja porodice.

ODABIR PREMA SIMPTOMIMA I PORODIČNIM PODACIMA

Šira analiza i posebni testovi

ExomeFocus	Usmjerena procjena odabranih promjena u mnogim genima, prema vašim simptomima. Koristan kao početni pristup, uz mogućnost kasnijeg proširenja analize.
Single ExomeXtra	Šira analiza jednog pacijenta. Korisna kod složenih ili nejasnih simptoma i kada ranije analize nisu dale odgovor.
Trio ExomeXtra	Analiza pacijenta i oba biološka roditelja. Provjera nasljeđivanja i novonastalih promjena olakšava tumačenje nalaza i procjenu rizika za porodicu.
Prenatalni ExomeXtra	Kod odabranih anomalija ploda na ultrazvuku, nakon procjene ginekologa i genetičara. Analiza fetusa i roditelja može pomoći planiranju brige o djetetu i narednih trudnoća. Uzorak: fetalna DNK, najčešće iz plodove vode ili horionskih resica.

Posebne genske analize

Uključuju se prema simptomima i narudžbi; njihov obuhvat se potvrđuje unaprijed.

FGF14 / RFC1	Kod određenih poremećaja ravnoteže i koordinacije, ataksija. Traže se proširena ponavljanja dijelova DNK, za koja je često potreban poseban test.
FMR1 ponavljanja	Kod teškoća razvoja povezanih sa sindromom fragilnog X ili prerano oslabljenog rada jajnika. Nalaz razjašnjava uzrok i usmjerava porodično savjetovanje.
AZF delecije	Kod određenih oblika vrlo niskog broja ili odsustva spermatozoida. Traži nedostajuće dijelove Y hromosoma i pomaže u planiranju liječenja neplodnosti.
SMN1 / SMN2	Kod sumnje na spinalnu mišićnu atrofiju, nasljednu bolest koja slabi mišiće. Potvrda dijagnoze i procjena SMN2 mogu pomoći pravovremenom planiranju liječenja.
PMP22	Kod sumnje na nasljedna oštećenja nerava. Provjera nedostajućih ili dodatnih kopija gena pomaže potvrdi dijagnoze i planiranju praćenja.

Od testiranja do jasnog nalaza

Dubinska imunogenetika (DIG)

Kada? Kod složenih poremećaja odbrambenog sistema kada raniji panel ili egzomski test nije razjasnio uzrok.

Korist: Traži genetske promjene prisutne samo u dijelu ćelija, što se zove mozaicizam. Nalaz može pomoći pri izboru preciznijeg liječenja, uz procjenu imunologa.

Kako pokrenuti testiranje?

1. Kontakt	Dostavite medicinske nalaze, opis simptoma, prethodne testove i podatke o sličnim bolestima u porodici.
2. Odabir testa	Ljekar i laboratorija dogovaraju analizu, saglasnost i eventualno testiranje roditelja. Prije naručivanja potvrđuju se cijena i rok.
3. Uzorak	Najčešće se uzima krv ili dostavlja DNK. Za prenatalne i neke posebne analize uzorak se planira individualno.
4. Razgovor o nalazu	Pisani nalaz tumači se s ljekarom, uz plan liječenja, kontrola ili daljnjih testova.

Šta znači rezultat?

Pozitivan nalaz	Pronađena je promjena koja može objasniti simptome. Ljekar procjenjuje da li potvrđuje dijagnozu, kakav je plan praćenja i šta nalaz znači za porodicu.
Negativan nalaz	Uzrok nije pronađen u analiziranim promjenama. Genetska bolest je i dalje moguća; po potrebi se razmatraju dodatni testovi ili kasnija ponovna analiza.
Nejasan nalaz (VUS)	Značaj pronađene promjene još nije poznat. Sama po sebi ne potvrđuje bolest i nije osnova za promjenu terapije; nekad pomaže dodatno testiranje porodice.

Medicinska podloga: CeGaT paneli · egzom · DIG · MedlinePlus Genetics · GeneReviews
ILAE · EAA/EMQN · Pregledano 12.10.2026.